

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐԻՑ*

Հայր զհորեր պարտության դասից, որ կարելի է ապրել մեռնելով, բայց ոչ մահանալ, րիգախոց վերքից արյան փոխարեն կյանքի սեր հորդել, արևաքամ մարմնում կրել հոգի վեհ և անխոցելի, որ ապրի հավերժ ոգին հայ կյանքի: Ով ականջ ունի, բլթակ հավարտ հայոց պարտության, նա կհաստատի մրցով անվարան, որ Եկեղեցին է եղել հայկազյան ազգի անմեռ այդ ոգին: Եվ ո՞վ կուրանա, որ եղել է նա ծնող մի բարի, սրբություն սրբոց ամեն մի հայի, անառիկ ամբոց: Այո, նա եղել է և հավերժ կմնա զգաստությանց մայր, որ զարդարում է իր զավակների կյանքի ուղին անմահության անանց փառքով:

(«Էջմիածին», 1985, ԺԱ-ԺԲ, էջ 56)

1915 թվական... Երիտթուրքերը պարտության բևեռն առված գայլերի իրենց ունակով: Շոշուրվեց ժողովուրդը հայոց: Մեկուկես միլիոն ձայների հառաչ մնաց օդում կախ, որ պիրի հեղեղ, ուժգին թափով վրեժի կոչեր, Մարդարապարտում հրաշագործեր, հայ զինվորների շուրթերին անմեռ դառնար վասն ազատության և արդարության քայլերդ հաղթական: Եվ ո՞վ է լսել երբևէ, որ խավարը կովի լույսի դեմ և հաղթի նրան, որքան էլ լույսն այդ լինի թույլ, նվաղ:

(«Էջմիածին», 1985, ԺԱ-ԺԲ, էջ 57)

* Ներկայացվող հավաքածունը բաղված են Վեհափառ Հայրապետի փարբեր փարիների քարոզներից, հարցազրույցներից և հոդվածներից, որոնք տպագրվել են «Էջմիածին» ամսագրում և Սփյուռքի ու Հայաստանի մամուլում:

Երկարածի՛ց դարերի կուսական երկունքով ծնե՛ց ժողովուրդը հայոց հրաշք մի մանուկ՝ երկիր Նայասարան, որի արեղծագործ մեկ օրը համարժեք պիտի դառնար նրա ապրած մեկ տարվան, նվաճումների տարին՝ ողջ դարի:

(«Էջմիածին», 1985, ԺԱ-ԺԲ, էջ 57)

Քրիստոսի խաղաղությունը, որը համակ սեր է, հույս և հավատք, աներեր վեմն է մարդկային կյանքի կայուն և համապարտիակ խաղաղության, այն վեմը, որի վրա «Ողորմություն եւ ճշմարտություն պապահեցին, արդարություն եւ խաղաղություն համբուրեցին» (Մաղմ. 2Դ 11):

(«Էջմիածին», 1986, ԺԱ-ԺԲ, էջ 46)

Քրիստոնեության երկհազարամյա պատմության ընթացքին Խաղաղության Սերմնացանի բարի հունդերը միշտ չէ, որ ընկել են մարդկային հոգու և մտքի պարարտ ակուններում, այլ ավելի հաճախ ավերարանական սերմնացանի առակի նման՝ չոր, տափասկոտ ու որոմնակալած անդաստաններում: Իսկ ավերարանական ճշմարտությունն այս է՝ **«Ձի ոչ էրթ է ի փշոց քաղեն թուզ եւ ոչ ի մորենույ կթեն խաղող»** (Դուկ. Զ 44): Արդարեւ, թշնամանքից սիրո և արդարության պրուդներ չես կարող քաղել և ոչ էլ պատերազմի, խավարի ու արյան մեջ առաջընթաց և զարգացում արձանագրել:

(«Էջմիածին», 1986, ԺԱ-ԺԲ, էջ 46)

Քաղաքակրթության զարգացման մեր դարի տիեզերական չափանիշները հասարակական-տնտեսական կյանքում և բնության մեջ երբեմն թողնում են այնպիսի ցավալի հետքեր, որոնք ոչ միայն խոչընդոտում և կասեցնում են կենսաց ծաղի դարար, կենսունակ ուրերի բնական աճը, այլև երբեմն արյունծորան դարձնում հասարակուն միջուկը:

(«Էջմիածին», 1986, ԺԱ-ԺԲ, էջ 46)

Դատական իշխանությունը հասարակական կյանքի արտիոդ զարկերակն է՝ կոչված կենարար արյուն և ավիշ մղելու հարկապես այնտեղ, ուր վնասված, խեղաթյուրված կամ ուրևահարված են ճշմարտությունը, արդարությունը և իրավունքը, այնտեղ, ուր վրանգված է մարդը՝ իր բարոյակալնով ու կենսական շահերով: Արդարեւ, դատավորը արդարության առաքյալն է, սպասավորն ու իշխանավորը, և հարկ է, որ օրենսգետ լինի, բայց ոչ միայն, քանզի օրենքը բարին հաստատելու համար է: Ուր Բարին է, այնտեղ Աստված է՝ Իր օրհնությամբ, շնորհների ու պարգևների առաքումներով:

(Դատավորների երդման արարողության խոսքից,
«Էջմիածին», 1999, Ա, էջ 36)

Դժվար է ճանաչում ձեռք բերելը, առավել դժվար՝ գնահատված ու սիրված լինելը: Տամբրեղհանուր ճանաչումն ու սերը անխուսափելիորեն զալիս են, երբ ձեռաց գործերում, հոգու և մարմի արարումներում կիզակիրվում են հայրենի երկրի և ժողովրդի ձեռքբերումներն ու կորուստները, սլացքներն ու սպասումները, բացահայտվում է մարդն իր ներաշխարհով:

(«Էջմիածին», 1999, Դ, էջ 32)

«Ելն ի Վիրապէն» րոնը հաղթանակի րոն է, մեր ժողովրդի համար այս օրը հավարքի, հաղթանակի օր է, և հաղթանակի խորհուրդը խրաւորել է այս նշանի՝ Լուսավորչի Ս. Աջի մեջ, որը դարեր շարունակ առաջնորդել է մեր ժողովրդին, միշտ ամուր պահելով նրա հավարքը՝ զանված այս Աջին, և պարահասկան չէ, որ մեր հայրերից Դավրիժեցին արձանագրել է, թե յուրաքանչյուր հայի հոգին կապված է Լուսավորչի Աջին:

(«Էջմիածին», 1999, Ե-Զ, էջ 46)

Զրիստոնեությունը մեր ժողովրդի համար արդարքին զգեստավորում չէ, այլ մաշկի գույն, նկարագիր, էություն, որ ծաղկող գրչով դրոշմվել է մագաղաթին և մարդաներ շնչավորել, աներկբա հավարտով հայրենյաց մեր

սուրբ հողին մարմնավորվել որպես խաչքար, վանք ու եկեղեցի: Աստվածաշնչյան է հայաստանը, հայ Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցու գոյության, մեր ժողովրդի անցյալ ու ներկա հիշատակներով, ավելի ևս՝ նորօրյա մեր հավարի վերագարթներով, որպես երաշխիք աստվածաշնչյան մեր հարստության:

(«Էջմիածին», 1999, Ե-Զ, էջ 47-48)

Մարդարապարի նվիրագործված խորհուրդը մեր նախահարց թանկագին ավանդն է մեզ, որ հազարապարկվում է մեր հոգու զուլալ մեղմունքներով ու սևակյան գրչով՝ հայոց ժողովրդի իղձերի ու տեսիլքների ավազանից ծնունդ առած չհնացող պարզամով. «Մերունդներ, դուք ձեզ ճանաչեք Մարդարապարից»: Ճանաչենք Մարդարապարի ոգին՝ ապրեցնող ոգին, որ հաղթական է նախ և առաջ մեր՝ Աստծուն և ապա ինքներս մեզ ապավինելու քաջությանը ու վստահությանը, որպես արտահայտություն այն ճշմարտության, որ ամեն ժողովուրդ ինքն է իր կորուստների ու անկումների պատահականարուն, ինչպես և նվաճումների ու հաղթանակների կերտողը:

(Մարդարապարի 80-ամյակի հանդիսության խոսքից)

«Ո՛ր է մահ, յաղթութիւն քո. ո՛ր է, դժոխք, խայթոց քո» (Ա Կորնթ. ԺԵ 55): Հարության հաղթական խորհրդին առհավեր վստահած մեր ժողովուրդը այս հարցադրումով դարեր ի վեր մահեր է ուրանկոխել՝ հավատարիմ մնալով հավարքով ամուր իր հույսին և սիրով լուսառար իր լավատեսությանը:

(Երկրաշարժի տասնամյա տարելիցի խոսքից)

Շուրջ 2000 տարիներ առաջ, այսպիսի մի գիշեր, Արևելքի երկիները ողողված էր խորհրդավոր լույսով՝ Լուսաստրդի շողարձակ ու պայծառ շիթերով, որոնց հեկ վերուվարող հրեշտակները սաղմոսերգում էին Աստվածորդու՝ Մանուկ Դսուսի ծնունդը, անընդմեջ կրկնելով՝ «Փառք Աստծուն բարձունքներում, և երկրի վրա խաղաղություն, և հաճություն մարդկանց մեջ»: Մթանելի գիշերվա վեհագույն խորհուրդը տեսանելի եղավ խորագեր մոզերին: Նշոռ-հեռուներից նրանք ճանապարհվել էին Լուսաստրդի առաջնորդությամբ՝ երկրպագելու, իմաստուն նվերներ մատուցելու նորածին

մանկանը՝ ճանաչելով Նրան արքա երկնային և երկրային թագավորությունների, որպես Աստուծո Որդի և Աստված:

Գերեվարված, աննշան մի երկրի փոքրիկ քաղաքում, ամենահամեստ հարկի տակ ծնունդ էր առել արքա, որ ջունեք հարստություն, ծառաներ, զորքեր ու զենք, սակայն հաղթեց աշխարհին: Հաղթեց Իր Սիրով: Սիրով մուտք գործեց խրճիթներ, նվաճեց անհասանելի թվացող պալատներ, հզոր թագավորություններ՝ ամենուր հասարակելով առ Աստված Հավարքի վարսահություն, Հույսի լավարեւտություն, Սիրո ջերմություն, Սիրով՝ Հաշտություն:

(Ս. Ծննդյան քարոզից, 1993)

20-րդ դարի պարմության մեջ երկրորդ անգամ Հայոց երկնականարում վարդազունող լույսի առավուրները շողարձակում են եռագույնի վեհ ծածանումով: Երկրորդ անգամ հայ ժողովուրդը վերագրել է ազգային իր անկախ պետականությունը՝ կարևոր պայման ու հենարան, ներշնչման աղբյուր և համազգային նպատակների ու ծրագրերի շուրջ մեր ազգային համախմբման համար հրավերք չարահանցող բացառիկ առիթ: Սիրով միաբանված միայն ի զորու ենք տեր կանգնել այդ առիթին և հասարակել ազատ ու անկախ, հզոր ու բարգավաճ Հայրենիք կերտելու մեր պարտքի գիրակցությունը, պարտաւարական կամքն ու աներեր վարսահությունը:

(Հայաստանի անկախության փառեղարձին ասված խոսքից)

Մենք հոգևորականներ ենք, բայց անհարկներ ենք, ունենք մեր նկարագիրը, հոգին ու արժանապարտությունը: Ծառան ենք Աստծու, մեր ժողովրդի և մեր խղճի:

Որևէ զաղափար ընդունելի է մեզ համար այս երեք նվիրական հասկացություններին ներդաշնակվելու պարագային:

(Հոգևորականաց հավաքին ասված խոսքից, 1994)

Քրիստոնեական վարդապետության վեմը սերն է, և նրա բարոյականության հիմնադրույթներում «իրավունք» և «պարտականություն» հասկացությունները անքակտելիորեն շաղկապված են:

(Քարոզից, 1994)

Պարմության ընթացքն այնպես էր զարգացել, որ մեր ժողովուրդը հետացել էր հայ Եկեղեցուց, հայ հոգևոր արժեքներից, սակայն ամեն հայրորդի իր մտքում, հոգում ծրարել է հավատը, իր նախնյաց սրեղծագործ միտքը:

Այս իսկ պարճառով ծանր պարտականության առջև է գրկվում այսօր հայ հոգևորականը: Նա պետք է նոր հնչեղությամբ, նոր հավատքով ու նոր սիրով մարգնի դարձնի Զրիստոսի Ավետարանը. նրա վեհ, բարոյական առանցքների վրա խառնի հայրորդու միտքն ու նկարագիրը:

(Քարոզից, 1994)

«Ես հաղթեցի աշխարհին»:

Աշխարհի ո՛չ մի տիրակալ, ո՛չ մի բռնակալ ու թագավոր, ո՛չ մի հեղափոխական երբևէ այսպես չի բարբառել: Բայց գալիս է Զրիստոս՝ սովորական մի հյուսնի որդի, և վարսահորեն ասում. «Ես հաղթեցի աշխարհին»:

(Ս. Նարոյան քարոզից, 1994)

Մենք պետք է գիտակցենք, որ նրանց (աղանդների - խմբ.) նկրտումները ազգադավ են, որ նրանք մեզ որպես «ընծա» ընկնվածության ու թուլության բարդույթ են բերում, որից ձերբազատվելը հեղա անջատի դժվար է լինելու:

Սուրբ Էջմիածինը հայության սիրտն է: Էջմիածինը Ամերիկա հասած ժվարած հայի՝ հոգու մեջ է, Բեյրութում ու հալեպում փրկված, աշխարհի տարբեր ծագերում դեգերող հայի կարոտներում:

(Էջմիածնի տոնին ասված քարոզից, 1992)

Հայ ժողովրդի արյան ու հիշողության ծալքերում միշտ էլ եղել է հաղթելու, ապրելու մեծագույն ձգտումը. և մերը ոչ միայն մարտիրոսության պար-

մություն է: Մեզանից յուրաքանչյուրն ունի իր Ավարայրը, որտեղ մաքառում է, րոգոքում՝ հաղթելու վճռականությամբ: Եվ այդ ոչ միայն մարմնավոր գոյության, այլև նախ և առաջ վասն հոգևորի կրիվ է:

Նայ Եկեղեցին ազգային, ապակուսակցական հասարակություն է և նա բոլոր հայերին իր զավակներն է նկատում՝ չորսրբերակելով նրանց զաղափարախոսական, քաղաքական համոզումները, բայց և միաժամանակ աշխարհաբ փանելով, որպեսզի կուսակցական շահերը գերակա չդառնան ազգային մրաժոռոթյան հանդեպ:

Նավարը, հույսը, սերը երբեք ամբողջովին չեն բացարժեղ ու չեն բացարժեղ Արթուր, բայց մարդուն մարդ կպահեն, առավել ևս, երբ այդ հավարը հայի՝ հավարն է, երբ հույսը մաքուր լույս է և այս մութությունի մեջ կախված վաղվա հոնյուն է:

Խոնարհվում եմ մեր ժողովրդի հավարավոր հոգու և հանդուրժողականության առջև: Այնքան ներողամիտ և լայնասիրտ է, որ նույնիսկ թվում է, թե անարարքեր է առ Եկեղեցին իր նախանձախնդրության մեջ:

«Մահ իմացեալ անմահութիւն է» կարգախոսը պիտի փոխվի մեր ժողովրդի համար, այսուհետև պիտի ասենք. «Եյանք իմացյալ անմահութուն է»:

Այո՛, մենք այլևս պիտի ապրելով ապրենք, հաղթելով ապրենք:

Հայրենասիրությունը բանաձևելու կարիք չունի. նրանով պիտի ապրես, գործես, առաքես:

Եկեղեցին մեր ժողովրդի հոգու ծննդավայրն է, ժողովրդի ոգեղեն արժեքների գանձարանը: Եկեղեցին եղել ու պետք է մնա ժողովրդի պարանոթյան ու մշակույթի կրողը, կերպողը, ազգային հայրենասիրական ավանդ-

ներն ու ավանդությունները շարունակողը:

Չէ՞ որ մեր եկեղեցիների գմբեթները նաև դեպի երկինք ներված մեր գոյարևման բոլորներն են:

Քրիստոնեական դաստիարակությունը սիրո, հավատի բարի գործերի, ազնիվ նկարագրի, գեղեցիկի, արդարի ու ճշմարիտի գնահատման ուսմունք է, և դա ամենն էլն չի նշանակում մոլեռանդության սերմանել:

Նայ Առաքելական Եկեղեցին պայքար չի մղում որևէ կրոնական կազմակերպության դեմ: Մեր Եկեղեցին ունի մեկ նշանաբան՝ իրականացնել իր առաքելությունը ժողովրդի կյանքում: Վաջողությամբ և արդյունավետորեն իրականացնելու դեպքում կրոնական այլաժին հոսանքների տարածումը կանխարգելելու խնդիր չի կարող լինել:

Եկեղեցու այժմյան առաջնահերթ խնդիրը հոգևոր զգացումը վայելելու կերպով հայ ընդհանրից ներս տարածելն է, Եկեղեցական տոնացույցը ժողովրդյան կյանքի հետ համախառնելը, որպեսզի Եկեղեցու օրհնությունն ամեն պահի իր զավակաց հետ լինի:

Քրիստոսով իմաստավորված* կենաց ճանապարհը 2000 տարի անցել ենք՝ հաղթահարելով բազում փորձություն ու դժվարություն. «Հաւար քո կեցուցե՛ գրե՛զ»: Մենք եր վստահությամբ սրտանձնել ենք ամենայն զրկանքներ վասն հավատի, վասն հայրենիաց: Այսօր վերահաստատված Վայոց ձորի անկախությունը, Արցախի ազատության անօրարելի իրավունքը ձեռք

* Սկսած այսպեղից, բերում ենք հաղթածներ Նորին Սրբության Կաթողիկոսական ընտրությունից հետո խոսված Հայրապետական քարոզներից և Կոնգակներից:

ենք բերել ապահով, երջանիկ գալիքի ամենակարևոր գրավականներից մեկը: Մեր երկիրը զորացնելու, մեր կյանքը բարձր դարձնելու սրբազան պատասխանարվության համաձայնությունը մղում է մեզ սիրով միաբանության, խաղաղ, սրեղծագործ կյանքի, որպեսզի 3-րդ հազարամյակ մուտք գործենք վաստակյալ իրավունքով մեր տեղը հասարակած ժողովուրդների մեծ ընտանիքում:

20-րդ դարը մարդկային պարմության մեջ նշանավորվեց գիտական աննախընթաց նվաճումներով: Մարդը կոթակալան աշխարհի ճանաչողության մեջ հաճախ մոռացավ Աստուծո գոյությունը, անրեսեց, որ անհրաժեշտ է հավասարազոր և առավել ևս զորացնել հոգևոր աշխարհը իր կյանքի: Նոր դարը կարող է հոգևորով իմաստավորման, քրիստոնեական բարոյականի վերաբժնորման, որպեսզի գիտության նվաճումները ծառայեն միայն բարիքի սրեղծմանը, մարդկային երջանկությանը: Զաղաքակրթությունը փակուղի է մտնում, երբ չենք տեսնում, որ առաքյալագործ է փինգները, ուր ամենայնը շաղկապված է ներդաշնակորեն, ուր ամենայնը բարիք է ծնում, երբ մենք Աստուծոց մեզ շնորհված կամքի ազարությանը ընդունում ենք բարին, առաքինին, արդարև ու ճշմարիտը՝ Աստուծո կամքը:

(1999 թ. դեկտեմբերի 31-ին հեռարձակված փարեմուրի պարզամիջ. «Էջմիածին», 2000 թ., Ա, էջ 4-5)

Պարմության մեջ ակնթարթ է կարճարև այն ժամանակահատվածը, որ Մարդացյալ Աստված՝ Դսուս Զրիստոս, գործեց մարդկանց մեջ: Այդ ակնթարթը փոխեց ժամանակի ընթացքը՝ ամենուր հասարակելով առ Աստված Նավարքի վստահություն, Նոյսի լավարեսություն, Սիրո ջերմություն, Սիրով՝ հաշրություն միմյանց և Աստուծո հետ: Եվ արդ, սիրելիներ, բաց է ճանապարհը դեպի Աստված, և մեզ է թողնված ընդորությունը:

Վերստին կանգնած ենք Աստվածահայրության հրաշքի առջև և երկու հազարերորդ անգամ ունկնդիր ենք «զի ծնա՛ս ձեզ այսօր Փրկիչ» երկնառար մեծ ավերիսին: Մարդկային հոգիներում երկուհազարերորդ անգամ այս ավերիսը նորոգում է վեհախորհուրդ գիշերվա հիասքանչ պահը Բեթղեհեմի: Երկուհազարերորդ անգամ մեր հոգու աչքով հեղնում ենք երկնքում պայծառ շողացող աստղի ընթացքին և լույսի արձակ շիթերի մեջ վերովարդող հրեշտակների հետ սաղմոսերգում. «Փառք ի բարձունս Աստուծոյ, և յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» (Ղուկ. Բ 14): Երկուհազարերորդ անգամ Մանուկ Դսուսի սնաքի առջև Արևելքի խորագետ մոզերի հետ «խոնարհեալ երկխդիս» երկրպագում, օրհնում և փառաբանում ենք

Մարդացյալ Ասրծուն՝ քերկրանեք սրտի, որ խոնարհ մատրիկն փոխարինելու փառաշուք տաճարներ, փոռակալն հրապարակներ ու սրահներ, մոզերին և հովիվներին՝ քրիստոնյա պետություններ ու ժողովուրդներ՝ առաջնորդ Հովվապետներով, բազմահազար եկեղեցականներով, քրիստոնյա նախագահներով ու վարչապետներով: Փա՛նք Զրիստոսի ամենագործնեղյան, որ լուսապսակ զարդարում է ամեն տարեմուտ:

«Զրիստոս ծնաւ եւ յայրենեցաւ»:

Զրիստոս ծնվեց, սակայն ոչ այլուր, եթե ոչ՝ մարդկանց՝ մեր հոգիներում՝ Իր Ավերարանի կենարար խոսքով ազնվացնելու մարդկանց մտածումները, ուղղելու նրանց ձեռաց գործերը, ճշմարտության և բարու արժեքներով իմաստավորելու մարդկային կյանքը:

(Ծննդյան պարգամից. «Էջմիածին», 2000 թ., Ա, էջ 10-11)

Երկու հազարամյակ բազում ժողովուրդների համար Լուսո Խորան է երբեմնի անշուք ու համեար մատրի Բեթղեհեմի, ուր Նախախնամության սահմանումով մարմնավորվեց Սերն Ասրվածային, ծնունդ առավ որպես խնամքի կարող մանուկ և Ասրվածամեծի գթոր ձեռքերով խանձարուրվելով՝ դրվեց մատրում: Մանուկ Մուսի «տեղի բնակություն» խորհրդաշար այս կամարներից ներս բոցաշունչ մարգարեի սրբախոս ձայնն է դռնանցում առնիշտ՝ ժամանակի հեռուներից մեզ ալկերելով. «Մեզ համար մանուկ ծնվեց» և «Նա պիտի ընտրի բարին»: Ասրվածային Իր Սիրով Տերն այցի եկավ մեզ՝ ընդմիջար բացելու մեր առջև փրկության ուղին, որպես Լուս աշխարհի եկավ՝ լուսավորելու ճանապարհը դեպի Բարին: Ասրվածահայրությանը ժամանակի նոր պրույրը՝ հեղափոխեց աշխարհը: Խոնարհ մատրից ճառագած Լուսը թափանցեց չորս ծագերը՝ մոլորակի՝ սփռելով սեր, խաղաղություն, եղբայրասիրություն ու համերաշխություն: Որքա՛ն միսթարական է հավատալ, որ Ասրված մեզ հեր է, իմանալ, որ բաց է ճանապարհը դեպի Տերը, հուսալ, որ մարդկային մեր կյանքով գործակիցներն ենք մեր Տիրոջ՝ Մուս Զրիստոսի փրկարար առաքելության:

Ասրվածահայրության փեզերակալ խորհուրդը Փրկի Սուրբ Ծննդյան 2000-րդ տարեդարձին համախմբեց քրիստոնյա երկրների հոգևոր ու աշխարհիկ պետերին Բեթղեհեմի Սուրբ Այրի մեջ, խոնարհվելու Խաղաղության Իշխանի, Սիրո Ավերարերի սնարին և Տիրաառք օրհնությունն արանալու՝ իրենց ժողովուրդն ու պետությունը առաջնորդելու դեպի բարի առաքելություն:

Ազգ շնորհընկալ ենք, Տեր:

Առաքյալներիդ լույս ուրևահեղքերից հաղթական խաչդ հառնեց հայրենյաց մեր հողին և կենաց Զո խորհրդով ծաղկեց մեր հոգիներում, մեր մարտաներում, մեր քարերին: 301 թվականին Նշանդ հաղթության հայոց պետության դրոշով առաջին անգամ երկինք պարզեցինք, որ 1700 տարի եղավ մեզ ուղեկից Բարին արարելու և զորավիզ՝ պարմության քառուղիներում մեզ բաժին ընկած փորձություններին դիմակայելու: Խաչիդ լուսա-
ներում մեզ բաժին ընկած փորձություններին դիմակայելու: Խաչիդ լուսա-
բաղձ հավարթն է մեր ինքնությունը, Տե՛ր, արեղծարար մեր կամքը, ճշմար-
տության, արդարության, խաղաղության մեր իղձը: Հարությանդ հավար-
թունեց երկրաշարժ, «մահ իմացեալ»-ով ենք պաշտպանել ազատության մեր
իրավունքը և երկու աշխարհամարտ ապրած 20-րդ դարն սհա ավարտում
ենք հայաստանի նոր անկախության և Արցախի ազատ ապրելու արդար
իրավունքի հաստատումով:

(Բեթղեհեմի Սուրբ Այրում ասված քարոզից, 18 հունվարի 2000 թ.,
«Էջմիածին», Ա, էջ 45-47)

Ավարայրով՝ ու Սարդարապատով ենք աշխացել, պետականությունը
հաճախ կորցնելով՝ իմաստնացել, մեր հայրերի Ասրծուն և մեր սուրբ
նախնյաց հավարթին ապավինած, «ժամադրությունը Վհուսի հետ» հավա-
րարմորեն պահած՝ նոր դարին հասել և Հարության շնչով Հարությունը
վերակերտած «Ասրծո սեփական ժողովուրդ» որպես՝ անկախ պետակա-
նության դրոշն ենք պարզել հայաստանում և Արցախում: Մեր զավակաց
կյանքի թանկ գնով ու արյան հեղմամբ վերահասարարել ենք ազգերի մեծ
ընտանիքում ազատ, խաղաղ ու արեղծագործ կյանքով ապրելու անօրա-
րելի մեր իրավունքը:

Խաղաղության կոչով Զրիարոս աշխարհ եկավ և նույն խաղաղության
պարգանով թողեց երկրավոր կյանքը. «Խաղաղութիւն թողում ձեզ,
զխաղաղութիւն զիմ տամ ձեզ»: Տիրոջ խաղաղությունը թող միշտ թևածի
մարդկային կյանքի երկնակամարում: Թող Ամենախնամ Ասրված բազմ-
ազգ ու բազմալեզու ժողովուրդների բոլորանվեր ուխտապահությունը
որպես անանույ ու կապույր երկինք անխաթար պահպանի համայն ազգերի
և մեր հայկյան սերնդի գլխավերևում՝ ի փառս հարուցյալ Փրկչի և ի
պայծառություն քրիստոսազարմ իր ժողովրդի:

«Օրհնութիւն Յարուգեալ Տեառն մերոյ Յիսուսի Զրիարոսի եղիցի ընդ
ձեզ եւ ընդ ամենեւեանդ. ամէն»:

(Սուրբ Հարության Տաճարում ասված քարոզից, 23 հունվարի 2000 թ.,
«Էջմիածին», Ա, էջ 68-69)

Արարարի մաքուր հայեացքի դիմաց Եռագոյնի վեհադեպի նոր ծածանումով հայոց Ոստանում վերադին պարմական յուսատար օրեր է ապրում հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու Մայր Աթոռը՝ 1700-ամեայ յիշողութեամբ, աշխարհասփիտ մեր ժողովրդին ի հոգևորս միատրելու նուիրական առաքելութեամբ:

Աշխարհասփիտ մեր ժողովրդի համար ցեղասպանութեամբ սկսում դարև աւարտում է արցախեան ազաւրամարտի յաղթական շնչով, հայրենի հողի փոքրիկ մի հատումում Աւրծոյ շնորհով ու ողորմութեամբ, մեր արի կամքով հասարարումս նոր անկախութեամբ: Տասնամեայ մաքառումների, զոհողութիւնների ու թանկ կորուստների գնով իրականացել է դարաւոր մեր իղձը: Արդ, ինչպէ՛ս կարող ենք նահանջել ժամանակաւոր դժուարութիւնների առջև, ինքնակամ րրունել ահագնացող մահաբեր արքազաղթին: Ինչպէ՛ս կարող ենք հեռակալ ազաւրութեան լոյսով արժեւորումս, անկախութեամբ զօրութիւն առնող եւ կեանք պարգևող Հոդ-հայրենիից, երբ դարերի մէջ բազմիցս հիմնիւմք վերաշինել ենք մեր րրունը, որպէս փիւնիկ յառնել մոխիրներից: Արիանակ յոյսով ու հաւաքքով, զօրեպնդունք վրձնականութեամբ՝ մեր պարմութեան բնկումնային շրջադարձը ապրելու: Զինունք լաւարեւութեամբ, որ ի լրումն ժամանակաց, ի լրումն դարի՝ Աւարարանի լոյսով սիրոյ, իսաղաղութեան, արդարութեան ու հաշրութեան նոր առաւօր է բացունելու աշխարհի վրայ, մեր հայրենիքում:

հայ Եկեղեցին դարեր ի վեր եղել է անկախութեան սրբազան գաղափարի կրողը եւ արծարծողը հայ հոգիներում, սրբօրէն պահպանողը հայ ինքնութեան, մշակութային գանձարանը հայոց: Առաքելաշաւիղ իր ընթացքով, մեր սուրբ հայրերի աւարումասէր ու հայրենապաշտ ոգով հայ Եկեղեցին պիտի շարունակի հայապահպան իր առաքելութիւնը հայրենիքում եւ Սփիւքի հայոց կեանքում: Հոգեւոր կեանքը հայ գաղթօջախների վերաշինութեան ու վերածննդի հենքը դարձնելով, մեր Եկեղեցին՝ որպէս պարմականօրէն ձեւաւորումս համազգային կառոյց, ամրապնդելու է աշխարհի բոլոր ծագերում սփռումս հայութեան՝ միմեանց ու Մայր հայրենիքի հեւր բազմակողմանի կապը՝ կենսունակ անցեալի մեր սուրբ յիշարակներով, անկախացեալ Մայր հայրենիքի գոյութեան հարարութեամբ, մեր լիւնութեան անվարան կամքով ու համազգային մեր իղձերով:

(հայրապետական Անդրանիկ Կոնդակից, 5 փետրվարի 2000 թ.,

«Էջմիածին», Բ, էջ 5-7)

Երանելի է դարձ, Չորավար, երախարագներ մեր ժողովրդի սիրտ խընկարկումով, հաղթանակած հայ զինվորների թևերի վրա Սուրբ Էջմիածնի Մայր Տաճարից հայոց հանրապետության ղեկավարության ուղեկցությամբ՝ զվառվորությամբ հանրապետության նախագահի, հայրապետին և զինվորականությանը հանրապետության աղոթքով, հպարտ Եռագույնի ներքո ճանապարհվում են դեպի բարձունքը անմահների, ուր հայրենաբաղձ, րենջավառ հոգուդ հրճվանքով ընդառաջ են գալիս լույս հոգիները բյուր զավակներիդ, որ նոր նահապարակներն են վասն հայրենյաց, վասն հավաքի՝ մարտի ելած նաև քո անվամբ, հայացքի առջև քո թանկ պարկերը՝ կրծքիդ շողացող Սուրբ Լուսավորչի շքանշանով:

«Գործս կիսար մնաց» խոսքդ նոր արժևորմամբ ու հնչողությամբ վերադին արձագանքում է հայ հոգիներում: Գործիդ շարունակման վկան է այսօրը, որով, խոսքիդ համաձայն, «հավարքով մխրձվում ենք դեպի ապագան»: Այսօր Չորավարիդ աճյունը չէ միայն, որ ամփոփում ենք հայրենագան: Այլև կոթող ենք կանգնեցնում անթաղ ու անշիրիմ հայրենյաց պաշտպան բազում հայորդյաց՝ մեր երկրի սրբում ու մեր հոգիներում անթեղելով ձեր սերը առ հայրենին, ազապարենեջ ոգին ու հավաքը հայոց գալիքի հանդեպ: Հաղթապասկ սուրդ, սիրելի Չորավար, որ բազմիցս շողացել է ազապության ու արդարության հույսի ցուբերով, խաղաղ ու շինարար կյանքի երագի փայլով, քո ամուր ձեռքում դարձել է հրավեր ու կոչ հայոց միության, արարումի իր այս խորհրդով հայոց արևին է պարզվել այսօր երագ քո հայրենիքում, Սուրբ Էջմիածնում, ուր 80 տարիներ առաջ պարյան դրեցիր ու այն հանձնեցիր լուսահոգի Գևորգ Ե Ամենայն հայոց Կաթողիկոսին: Թող շեղբը սրիդ խաղաղության անամպ կապույտը անդրադարձնի Մայր հողին առնիշտ և հերկի հայոց հոգին սրելիժագործ ու հողը պրդաբեր հայորդյաց մրաց ու ձեռքի արգասիքների արևագույնը բազմապարկելով հայրենի երկնքում: Թող լեռնակիսար մեր հայրենիքի բարձր երկնքից հույսի, հավաքի, Սիրտ լույսերի արդարացրանքով կոչնականջ սուրդ միավորի հայ հոգիները ի սփյուռս աշխարհի:

(Մայր Տաճարում Չորավար Անդրանիկի համար հոգեհազարյան կարգի ժամանակ ապլած խոսքից, 20 փետրվարի 2000 թ., «Էջմիածին», Բ, էջ 11)

Ազապության, արդարության քրիստոնեական ըմբռնումից, քրիստոնեական բարոյականի կենդանաբար ակունքներից բխեցին համակեցության արդի քաղաքակրթության սկզբունքները՝ փարբեր տեսությունների մեջ, պարունական անցողադարձերում երկու հազարամյակ հղկվելով որպես

մարդու և ժողովուրդների իրավունքների չափանիշներ: Զրիստոնեսական վսեմ արժեքներով ծնունդ առան մարդկային մարքի, հոգու ու բազկի բյուր արարումներ՝ կենսավորելով ամենահաղթ սիրո Ավետարանական անսնց ճշմարտությունը որպես պայման ու երաշխիք խաղաղության և հաշտության, կյանքի անընդմեջ զարգացման ու առաջընթացի:

Արդարև, որքան միախառնական է «ճանաչել զՆա և զգործքին Յարութեան Նորա», որ հաղթահարելով ժամանակ ու փարածություն, աստվածային Իր սիրով փշրում է մեղքի կարծրությունը մարդկային հոգիներում և պարզևում է շնորհը՝ ճշմարտությունը ճանաչելու, և ազատությունը՝ ընտրելու Բարին ու դեպի Աստված փանդող կենդանարար ուղին:

Փափք Զրիստոսի ամենագոր Հարության:

Նոր դարաշրջան է բացվում աշխարհի վրա՝ հասարակական կյանքի նորացող ընթացքով, ժողովուրդների ու պետությունների հարաբերությունների նոր պահանջներով: Ազգային զորեղ պետականությամբ միայն կարող ենք լիարժեք մասնակցություն ունենալ ժողովուրդների բազմակողմ ու հարաճուն համագործակցությանը: Ուրեմն, ո՛վ, եթե ոչ՝ մենք, հոգևորական ու աշխարհական բոլոր դասերով, ե՛րբ, եթե ոչ՝ այսօր կոչված ենք զորացնելու ազատ ու անկախ մեր Հայրենիքը, միաբանվելու նրա շուրջ և համագալսյին միությանը կերպելու հայ կյանքը աշխարհաամփյուռ:

Արդարև, ամենքս պարտք ունենք մեր պատմության ու մեր գալիքի առջև, ինքներս մեր՝ մեր աստված դժվարին, բայց հույսով ու հավատով լի փարիկների առջև, այս հողը մեզ համար շահած ու պահած մեր սուրբ նահապետների ու նախնյաց առջև, այս հողը մեզ շնորհած Բարձրյալն Աստծո առջև: Թերահավատությունը, սիրելիներ, մենք վաղուց մերժել ենք մեզանից: Արդ, չորժենք սրբազան մեր ոխավոր Արարարի ու Սուրբ Էջմիածնի հեր: Քաջակողմով ու պատրաստակամ սրտանձնենք մեր պատասխանատվությունը և ծառայության մեր բաժինը՝ հավատարիմ մեր Փրկչին, որ հոժարակամ երկնից երկիր խոնարհվեց ո՛չ «ծառայություն ընդունելու, այլ ծառայելու և իր անձը փախու որպես փրկություն աշխարհի» (Մատթ. Ի 28): Մեծահրաշ այս րոնին առաքյալների օրինակով, որ Հարությամբ գործակնդրված՝ հին հանդերձի պես թոթափեցին հուսահատությունը և դարձան անվհատ ու անվեհեր քարոզիչներ, նորոգենք հավատը մեր հոգիներում՝ իբրև Աստծո հավատարիմ «նոր ժողովուրդ», որպեսզի սուրբ սրտով և անկեղծավոր հավատով րոնախմբենք 1700-ամյա փառաշուք փարեղարձը առաքելախաստար ու առաքելագործ Հայ Եկեղեցու:

Ամենայն հայոց հայրապետիս մատթանքն է, որ դեպի Եդեսնի հուշարձանները առաջնորդող մեր ուղին վասն հայրենյաց, վասն հավարի ուխտի նորոգման ճանապարհ լինի մշտապես, զորացնելով մեզ միաբանելու ազգային մեր կյանքը, խաղաղ երկնքի ներքո շեն ու բարձր դարձնելու անկախ մեր հայրենիքը, ուր խորացրել ենք պարկերը «կորուսյալ» մեր երկրի՝ Նոր Արաբկիրով, Նոր Խարբերդով, Նոր Զեյթունով, Նոր Կիլիկիայով, Նոր Մալաթիայով: Արդ, մենք, որ զորու եղանք վերքն ու ցավը արարող ուժի վերափոխել, գործենք ու կերպենք հայրենադարձության հայրենաշեն ոգով, որպեսզի երբեք չխոնարհվեն սրբության փառարկները մեր հողում, որպեսզի երբեք և ոչինչ այլևս չդարձնի մեզ աքսորական ու գաղթական, և խաղաղասեր ու սրելով ազդրժողովուրդը մեր մշտապես չարին բարիով հաղթողի վարսահոթյամբ, հավարով ու հույսով նայի գալիքին:

(Ծիծեռնակաբերդում ասված խոսքից, 24 ապրիլի 2000 թ.,

«Էջմիածին», Դ, էջ 12)

Արդարև, սիրելիներ. Խրիմյան հայրիկը մեր ժողովրդի այն զավակներից էր, որը որքան հեռանում է մեզանից, այնքան ավելի է ընկալելի դառնում մեզ համար նրա մեծությունը՝ անձի և գործի: Մեծ հայրենասեր, նվիրյալ հայրենյաց, մեծագույն ուսուցիչ, դաստիարակ: Խրիմյան հայրիկի հոգին այսօր, կարծում են, պետք է որ խոսի յուրաքանչյուր հայորդու, որովհետև այն զգացումները, այն մտածումները, այն ոգին, որ փրոփում էր Խրիմյան հայրիկի կրծքի ներքո, համահունչ է մեր այս ժամանակներում ապրելու, հարստանելու, հայրենիքը շենացնելու, հայրենիքը զորացնելու պահանջներին, որ անհրաժեշտ է ներդրվի յուրաքանչյուր հայորդու կողմից հայրենական կյանքից ներս:

(Խրիմյան հայրիկի շիրիմի առջև ասված խոսքից, 4 ապրիլի 2000 թ.,

«Էջմիածին», Դ, էջ 14)

Մենք եկել ենք հարգանքի խոնարհումը բերելու մեր ժողովրդի արժանավոր զավակաց: Նրանց ոգին կրթել է սերունդներ, նրանց ոգին ուղեկից է եղել մեր զավակաց, մեր կյանքի դժվարին ու ծանր օրերին մեզ գործակող, մեզ արիացրել է: Մեր մատթանքն է, որ արժանավոր մեր զավակների շիրիմները շարունակեն խանդավառել ձեզ, շարունակեն ոգի դառնալ ձեզ համար, որպեսզի կարողանանք ապրել այն երազների համաձայն,

այն իղձերի համաձայն, որ ունեցել են այսրեղ իրենց հանգիստը գրած մեր ժողովրդի զավակունք, և կարողանաք այդ երազները կյանքի կոչել, իրականություն դարձնել: Այսօր Հայաստանի անկախության ձեռքբերումով մենք մասամբ իրականություն ենք դարձրել նրանց երազները, սակայն հայրենի անկախ պետականությունը պետք է ամրացնենք մեր աշխատանքով, մեր քրտինքով, նաև ափսոսքի գորեղ կյանքով: Իմ՝ Հայրապետիս խնդրանքն է ձեզ. միշտ այցելեք մեր մեծերի շիրիմներին, աղոթք բարձրացրեք նրանց հոգիների համար, խոնարհվեք նրանց հիշատակի առջև և ունկնդիր եղեք նրանց պարգամներին ու խորհուրդներին, որ մեր հավերժության խորհուրդն է պարունակում:

(Թբիլիսիի Խոջիվանքի Հայոց Պաթեռնում ասված խոսքից,
11 մայիսի 2000 թ., «Էջմիածին», Ե, էջ 13)

Մարդկային կյանքի առաքին կարողությունից է դպրոցի հանդեպ կարողությունը, թանկ մանկության ու պարսկականության հուշերով, ընտանիքի, հարազատ բակի ու ծննդավայրի ջերմության հետ անբաժան մասն է դառնում առ հայրենին մեր ունեցած մեծ սիրտ: Աստվածաբանը է հայրենիքը, երկնաշնորհ: Երջանիկ եք դուք, սիրելի շրջանավարտներ, որ հասակ եք առել անկախ Հայաստանում, սնուցվել ազատության շնչով, հավարի և հայրենաց ալիսների վերաբերմամբ: Պարտությունից ձեզ հայրենի է, թե որքան կարևորել են մեր նախնիք մեր երկրի ազատությունն ու անկախությունը, որքան արյուն հեղել, ջանք թափել՝ կորցնելուց հետո այն վերագրելու համար: Այո, հոգաւար են այսօր մեր հայրենիքն ու ժողովուրդը, սակայն ազատությունն է այն արժեքը, որ պայման է դառնում արարումների, բարգավաճման ու բարօրության: Կեղծիքից, ստրկամտությունից, անգիտությունից ազատ ձեր հոգու պրացքներով է կերտվելու նվիրական մեր հայրենիքի այսօրն ու գալիքը: Դուք թանկարժեք, ոսկեղեն հունձքն եք մեր, որ խրատաբան ազատության մեր արեգակի հորդավառ լույսը, հայրության նվիրական իղձերի կենսավորումով պրոպագանդա եք ազգային մեր կյանքը: Վարսի քայլեր ձեր ճանապարհով, կրեք ձեր կարևորության գիտակցությունը, շիրտակ, աներկբա ու անվախ սրտանձնեք ձեր բաժին պարասխանավորությունը: Ձեր ջանադիր, անխուճ, արեղծարար աշխատանքով, ձեր հոգու ջերմությամբ ու ձեռաց գործերով իմաստավորեք ու գեղեցկացրեք ձեր ու ձեր հարազատների, մեր ժողովրդի կյանքը, մեր մայր հողն ու երկիրը: Հավատարմությամբ ծառայեք մեր հայրենի Աստծուն, գորացեք հավարքով, հիմնավորեք մեր պարտությամբ ու մշակույթով, աղոթախոս անցեք կյանքի ձեր ուղին:

(Երջանավարտներին ուղղված խոսքից, 26 մայիսի 2000 թ.,
«Էջմիածին», Ե, էջ 41)

Իր կյանքի 67 տարիներից 50-ը հոգեկույս Հայրապետն ապրեց իբրև սպասավոր Ասրժո, Հայ Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցու, Հայրենիքի ու մեր Ժողովրդի՝ սարկավագությունից մինչև Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս իր ճանապարհը անցնելով անդուլ ու անխոնջ ջանադրությամբ, հավատքով, սիրով ու նվիրումով: Հոգևորականի առաքելությունը, որպես անմնացորդ նվիրումի ծառայություն, իր կյանքի իմաստն էր ու երջանկությունը: Այդ առաքելության մեջ նա եղավ մեծ, շնորհալի ու անձանձիր ուսուցիչ, որ լավատաքելության մեջ նա եղավ մեծ, շնորհալի ու անձանձիր ուսուցիչ, որ լավագույնս գիտեր ճանաչողություն ու գիտելիք փոխանցել, բայց առավել նա՝ ոգի ներարկել, քրիստոնեական ճշմարտության լույսով ու հայրենյաց սիրո հրայրքով հայ հոգիներ կերպել ու բյուրեղացնել: Նա գրչի մշակ, լայնահոտ մտավորական էր, հասու ազգային ու համաշխարհային մտքի նվաճումներին, կարող ինքնօրինակ աշխարհընկալումով ու մտածողությամբ սրելով ծագործելու, խորենացիական ճախակիչելով դարերի խորհուրդը բացելու, նարեկյան խոհով Ասրժո հետ խոսելու, մարդկանց հոգիներին զրուցակից լինելու: Հարազատ ու հավատարիմ հոգևորականն ու զավակը հայ Ժողովրդի իր արմարներում, իր արյան մեջ կրում էր հայրենի հողի կարոտը, պաշտամունքը հայրենի տան, որ իր բնորոշմամբ՝ սկիզբ առնելով Արարապի փեշերից, վերադառնում է դեպի Արարապի փեշերը՝ բոլորակի և լայնածիր ներառնելով ազնվարունի իր Ժողովրդի անցյալն ու ներկան, ձեռաց, հոգու և մտքի արարումները:

(Գարեգին Ա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի վախճանման տարելիցի առիթով
աաված խոսքից, 25 հունիսի 2000 թ., «Էջմիածին», Զ, էջ 4)

Լուսավորիչը երեք լուսո խորաններ բարձրացրեց մեր Ժողովրդի կյանքից ներս: Առաջին լուսո խորանը հայոց պետականության հաստատումն էր, երբ հիվանդությունից բժշկեց Տրդատ Գ արքային: Երկրորդ խորանը կանգնեցվեց մեր հայրենիքի մեջ: Դա՝ Սուրբ Սեդակն է՝ Հայոց Եկեղեցու, որ մշտապես քրիստոնեական Ավետարանի լույսն է ճառագում մեր Ժողովրդի զավակաց հոգիներից ներս: Երրորդ լուսո խորանը հայ դպրոցի լույսի խորանն էր: Հայ Ժողովուրդը Լուսավորիչ Հայրապետի այս պարզամեղ նվիրականորեն ծրարեց իր հոգու մեջ իր պարմության ողջ ընթացքին: Դաժան ու դժվարին պարմություն ենք ապրել, հաճախ կորցրել ենք մեր պետականությունը, բռնի վտարվել մեր հայրենական երկրից, բայց ուր էլ ուր կայք ենք հաստատել, հավատարիմ Լուսավորիչ մեր Հոր պարզամեղ, առաջնաին խնդիր ենք նկատել մեզ համար կառուցել լուսո խորանը մեր Սուրբ

Եկեղեցու, և նրա կողքին հայոց դպրության, հայոց դպրոցի լուստ խորանը, որպեսզի քրիստոնեական Ավետարանի լույս պարզամենների հեղուկ հայոց բանն ու բառը, հայոց գիրը լուսավորի միտքն ու հոգին մեր ժողովրդի զավակաց: Իսկ եթե չենք ունեցել երրորդ՝ պետականության խորանը մեր կյանքում, ապա տեսիլքն ու երազը միշտ վառ ենք պահել մեր հոգիներից ներս: Մենք գոհություն և փառք ենք առ Աստված բարձրացնում, սիրելի բարեպետ հայրդիք, որ մեր կյանքի նոր շրջանում առկա են այսօր լուստ այդ երեք խորաններն էլ: Այսօր, 80 տարիների աստվածամերժության շրջանից հեղուկ, վերստին հայոց դպրոցում կամար է կապել քրիստոնեական քարոզչության ու դաստիարակության լուստ խորանը, և հայու զավակը վերստին ունկնդիր է Բրիտանի Աստվածային պատվիրաններին ու պարզամեններին և մեր սրբազան հայրերի հավատք վարդապետությանը:

(Կահիրեի Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցում խոսված քարոզից,
14 հոկտեմբերի 2000 թ., «Էջմիածին», Ժ, էջ 12-13)

Հայաստանի նոր անկախության հեղ ծնունդ առաւ Վազգէնեան դպրանոցը, մեր ժողովրդի համար դժուարին, բայց յոյսով ու լաւատեսութեամբ, ազգային մեր իղձերի իրականացման խանդավառութեամբ լեցուն օրերին, երբ շրջափակման օղակը իր բոլոր ծանր հետեւանքներով աւելի ու աւելի սեղմում էր Հայաստանի շուրջ, սակայն չէր կարող ու չկարողացաւ խեղդել հայրենի մեր եզերքներում թեւածող ազատութեան բաղձանքը, լոնցնել արդարութեան ձայնը եւ մեր նախնեաց կանչը: Արդարեւ, «սերմանի տկարութեամբ եւ յառնէ զօրութեամբ»: Այսօր հասակ է առել դպրանոցը, առնակաւացել ու հաստատուել իր սուրբ կոչման մէջ՝ Աւետարանի կենաց խօսքով ու հայրենեաց սրբազան ժառանգութեամբ կրթելու, ազատութեան շնչով հասունացնելու եւ Հայ Եկեղեցու անդամատանում անասկարկ ծառայութեան առաջնորդելու հոգեւորականաց հաստատար ու նուիրեալ, գիտակ ու կարող սերունդներ:

(Սեանի Վազգենյան Դպրանոցի փաստաւայկի առթիվ փրված Կոնգակից,
5 դեկտեմբերի 2000 թ., «Էջմիածին», ԺԲ, էջ 7)

Ծաղախենք մեր կյանքը սիրով: Սերը իշխանավորի՝ բարիք ու շինություն է երկրին, սերը եկեղեցականի՝ հավատ, ապրելու բերկրասն ու աշարելու կամք է ժողովրդին, համընդհանուր սերը՝ համազգային առաջընթացի

ու ապահովության, վաղվա երջանիկ օրվա պայման: «Մեր ոչ երբեք անկրակ»: Յուրաքանչյուրն առանձին և բոլորն միասին ազգային մեր կյանքում արժեքները հորեյականական նոր փարին: Հավարանք, աղոթներ և ձգարներ, որ 1700-ամյակի վսեմ խորհուրդը արթնացնի մեր մեջ հայի Զրիս-լույ մեր սուրբ հավարին, եկեղեցական-ազգային ավանդույթներին՝ պար-նեշելով խորթ ու օրստ բարքերի հոսքը մեր դեպի Հայրենիք, հայ իրակա-նություն: Բավարար չէ միայն անունով քրիստոնյա լինել, հավարավոր գործերով վկայել, որ արժանի ենք «քրիստոնյա» անվանը և քրիստոնյա առաջին պետությունն ունենալու պարտին ու պարասխանավորությանը, մեր հայրերի Ասրծո օրհնությանն ու շնորհներին:

(2000 թ. դեկտեմբերի 31-ին հեռարձակված փարենուփի պարզամից,

«Էջմիածին», 2001 թ., Ա, էջ 4-5)

301 թուականին Ս. Լուսաուրցի անմեղ հայեացքով մեր ժողովուրդը ար-ժանացա րեսնելու Յարուցեայ Փրկչի լուսնդէն էջըը հայրենի իր հողում: «Էջ Միածինն ի Կօրէ եւ լոյս փառաց ընդ նմա» փառաբանութեամբ աշխար-հը Հայոց առաջի Ասրծոյ կանգնեց խոսարովանութեան ու րեսառնագրեց եր-կիրը իր հին՝ աշխարհում առաջինը հոգակելով քրիստոնէութիւնը որպէս պետական կրօն: Համայն ժողովրդով հաւարացիներ համակ Մեր, Միակ Ըջնարիւր Ասրծուն, Ս. Ծննդեանն ու Մարդեղութեան փրկչական առաքե-լութեանը Նրա: Հաւարացիներ Գողգոթայի վրայ Խաչեայի յաղթական Յա-րութեանը: Եւ Յարութեան յոյսին խաբսխում կեանքն արփիացաւ Հայոց աշխարհում, Հաւարի, Յոյսի, Միրոյ գոյներով դրոշմունեց մեր լեռներին, եր-կինք նայող մեր վանքերին, իսաքարերին, ծաղկեց աղօթախօս մարեաննե-րին, րիեզերքը լուսերգութեամբ ազնուացնող րաղին, շարականին: Ասր-ծոյ շնորիւ գրասն՝ մարգարէի խօսքի համաձայն. «Եւ րաց նոցա սիրտ ալ, եւ ճանապարհ մի՝ երկնէլ յինէն զամենայն աւորս ի բարութիւն իրեսանց եւ որդոց իրեսանց յեւ նոցա» (Երեմ. ԼԲ 39): Ասրծոյ շնորին ընդունեցինք ի բարութիւն մեզ եւ այն կեանքի ճանապարհ, շնորի դարձրեցինք: Յոյս գրասն մեր անյուսութեան մեջ, անգիրութեան մեջ՝ իմացութիւն, մեր թուր-թեան մեջ՝ ուժ, եւ օրհասի մեջ՝ վերածնունդ:

Այսպէս, սիրելի բարեպաշտ ժողովուրդ հայոց, ուխտ կապեցինք Ասրծոյ հետ: «Ի վերայ Աջոյն եւ Սրբոյ Էջմիածնի ամենայն ազգն հայոց կապեալ կայ» հաւարով ու գիրակցութեամբ եւ մեր յանձնութեան խորհուրդ Մայր Տաճարով կամարեցինք Միածնի Էջքի Սուրբ Սեղանը՝ Խորանը Ուխտի՝

որպես Ասորոյ ուրնահայտմի երկնահայեաց քարեղէն դրոշմ, որ 17 դար սերնդէ-սերունդ պարկերագրում է հայորդեաց հոգիներում:

Արդարեւ, մենք մեծաթիւ ժողովուրդ չենք եւ երբեք չենք եղել: Բայց մեր հաւաքը՝ գործերի փոխում, դարձրել է մեզ մեծագործ ժողովուրդ: Հաւարի գործերով մենք մարմնաւորել ու հաւասարել ենք մեր սէրն առ Ասորում: Հաւարով մենք մէկ ենք որպէս Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցի, որ հաւարի կենդանի գործերով «դէպի երկինք բարձրացող գաղղիկի ճամբայ մը ունի»: Հայ Եկեղեցին հայ ժողովուրդն է՝ քրիստոնէական սուրբ հաւարով միասնական, ինքն իրեն Հայ Եկեղեցիով ճանաչող ու արտայայտող: Նայենք հայ կեանքի անդասարաններին: Քրիստոնէական համամարդկային արժէքներով, ազատութեան, արդարութեան, խաղաղութեան ձգտումներով է հանդերձաւորուած հայ ինքնութիւնը, որով, հակառակ մահաշունչ փորձութիւնների, դարերի մէջ արարել է միշտ, ի զօրո՞ւ գրկունել իսկողոր լինելու եւ ներդրում բերելու մարդկային քաղաքակրթութեան առաջընթացին: Հայոց Սուրբ Եկեղեցոյց աղբիւրացող հաւարով կեանք առած աշխարհաւփիւռ հայ հոգիները հաւարով դարեր են կամրջել՝ հասարարուն ու կենսունակ պահելով մարդկային այն առանձնայարտիկ ընդհանրութիւնը, որ «ազգ» եւ «ազգային» ենք կոչում: Հաւարն է՝ ոգեւէջել ու թել րունել մեր բոլոր յայթանսակներին: Հարանց մեր հաւարով զինաւառ՝ մեր ժողովրդի զաւակունք չեն երկնէջ մահից՝ յանուն հայրենեաց պայքարում մահկանացու իրենց կեանքը բազմիցս զարդարելով անմահ փառաց պսակով: Հաւարով մերժել ենք սուրն ու երեսպաշտութիւնը, վարտութիւնն ու վախկոտութիւնը, հաւարով սիրել ու նուիրել մեր ընտանիքին, Հայրենիքին, Եկեղեցուն, հաւարով ապրել Ասորոյ հեւր ու արժանացել ամենատար օրհնութեանը Նրա: Այո՛, սիրելիներ, չկա՛ մեզ մահ, քանի դեռ մեր գործերում ապրում է մեր հաւարը, քանի դեռ հայոց պարմութեան ընթացքով յայթանսութեն անցնում է լուսեղէն թափօրը Հայ Եկեղեցու՝ ճառագելով հաւարը ու խմորելով հոգի, հաւարարմօրէն պահելով մեր ժողովրդի ընթացքը դէպի Ասորում:

(1700-ամյակի առթիվ փրված կոնդակից, 6 հունվարի 2001 թ.,

«Էջմիածին», Ա, էջ 7-8)

301 թուականին չվարանեցինք քրիստոսահալած հեթանոս աշխարհում պերականօրէն պարզել Քրիստոսի ազատութեան խաչանիշ դրօշը, որ երբեք չի խոնարհուել մեր հոգիներում, երբ անգամ կորցրել ենք ազգային մեր պերականութիւնը: Խաչանիշ այդ դրօշով ընդամենը մէկ ու կէս դարում կերտեցինք հայոց ինքնաճանաչման, ինքնարտայայտման ու ինքնահասարարման Ասորումզգեաց դպրոցը, ուր ուսուցանում է Յարուցեալ Երկնա-

յին Վարդապետը: Խաչակիչ այդ դրոշով ապրեցինք՝ ժառանգականության կենդանի կապով հաղորդ ու հաւարարին Լուսաւորցի, Ներսէս Մեծի և Սահակ-Մաշտոցի՝ հայ հոգու, սրտի ու մտքի լուսաւորութեան, Զաքն Վարդապետին՝ հայ ոգու յաղթութեան անմահ դպրոցին:

Հայոց Բարձի 1700-ամեակի փոխակարարութեան նշանակալի այս փառում, սիրելի հայորդիներ, ուխտեր մեր հոգիներում արթուն պահել յաղթական այդ դպրոցի զօրաւոր ոգին, ապրել Զարուհեալ Փրկչի ներկայութիւնն այնպէս, ինչպէս Զարութեան հաւարին վարստած մեր նախնիք, որպէսզի մեր խօսքը չհնչի դարարկ ու անրեղի, և մեր գործը չլինի արժեզուրկ ու աննպարակ, այլ ծառայի հայրենական մեր կեանքի շինութեանը, քար անելացնի անկախ մեր Հայրենիքի հզօրութեան կառոյցին, շաղախ՝ հայոց միաբանութեանը, լոյս՝ պայծառութեանը Հայաստանեայց Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցու:

(Հարութեան պարգամից, 15 ապրիլի 2001 թ.,

«Էջմիածին», Դ, էջ 5)

Անապարի փոթակեզ քամին ավազով ծածկեց անթաղ մնացած ձեր աճյունները: Բայց մի՞թե Բարձրալի աջքից կարելի է թաքցնել մարդկային ջարդերը, մարդկային ամոթը: Մի՞թե ճարապարտ մտքով ու ձեռքով գործվածը, որ սրարեց ու բնավեր արեց սրեղծարար հնագույն մի ժողովրդի, կարող է մոռացութեան շղարշով պարվել ու ջնջվել սերունդների հիշողութունից:

Սուրբ Էջմիածնի 1700-ամյա Միածնաւէ Լուսն Խորանի օրհնությունն ենք բերել նահապակներից նշխարներին, Սուրբ Լուսաւորցի Դանթեղի լոյսը մշտադառն: Եկել ենք ուխտի, սրբազան երդման: Եկել ենք ձեր՝ Զրիարոսի խաչակիցներից հազարավոր անհայտ անունների հիշարակումով մեր ուխտը առ Աստուծոյ հաւարարելու, համազգային մեր միասնակաւորութիւնը կործանելու և մեր հաւատը զորացնելու արդարութեան հաղթանակի հանդէպ: Եկել ենք ասելու ձեզ, որ ամեն ապրիլի 24-ի, նաև այսօր, հայ ընդհանրութեան զավակներ են ծնվում՝ հայորդիներ ու հայուհիներ, որ Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցու ավագանում մկրտվում են ձեր անուններով:

(Դեր Զորում ասված Հայրապետական խոսքից,

24 ապրիլի 2001 թ., «Էջմիածին», Դ, էջ 10-11)

Մեր ժողովուրդը հաղթահարել է երկրաշարժի, շրջափակման, Արցախյան ազատամարտի ամենամեծ դժվարությունները: Հաղթահարել է միասնաբար, հայրենաբնակ և սփյուռքի իր զավակների միացյալ ջանքերով: Վերըսրին ազատ ու անկախ է հայաստանի հանրապետությունը, ազատագրված է Արցախը: Մայր հայրենիքն ու Եկեղեցին վերազարթոնքի օրեր են ապրում: Փառք մեր հայրերի Աստծուն, որ կրկին իջավ և ամեն օր ավելի ու ավելի է մոտենում աթեիզմի հարվածներից վիրավոր մեր ժողովրդի սրբփին, մեր մանուկների անմեղ հոգիներին և Սուրբ Հոգու յոթնարփյա շնորհներով լցնում մեր հայրենիքը: Նոր օր է բացվում հայոց կյանքում, Մայր հայաստանում: Վճռորոշ այս շրջանում հայրենիքը կրկին կարող է իր զավակների գորակցությանը: հայրենիքը կանգնում է մեզ: Տարակույսների, անվստահության, փրփունքի ու սպասումի ժամանակը չէ. զինվեք հայրենյաց սիրով, լցվեք լավատեսությամբ՝ հավատարմոր գործերով կառուցելու հայոց կյանքն իմացյալ, որ զկանգնեք երբեք մահն իմացյալն ընտրելու անհրաժեշտության առջև: Արդ, համախմբվեք և համախմբեք մեր ուժերը՝ ամրապնդելու համար թանկ գնով ձեռք բերված նվաճումները և վերակառուցելու հայրական մեր րունն ընդհանուր: Դժվարություններ ապրող մեր՝ օրյա հայրենիքը վաղը՝ բարօր, բարգավաճ ու հզոր, պիտի միավորի իր որդիոց և ոգեշնչի ու փայլ հաղորդի հայ կյանքին աշխարհասփյուռ: Ապավինեք մեր միասնության արարող գործությանը և հավատով նայեք հայոց պայծառ գալիքին:

Աղոթախոս անցնեք կյանքի մեր ուղին, մեր հոգիներում վառ պահեք Լուսավորչի Կանթեղի լույսը, որ նոր ներշնչանքով ու սիրով դարձնի մեր հայացքը դեպի երկիրն Արարարի, դեպի Սուրբ Էջմիածին: Ուր էլ ապրենք, մենք բոլորս զավակներն ենք նույն ժողովրդի, հայ Առաքելական մեկ Եկեղեցու: Ուր էլ լինենք, պահենք մեր հավատարմությունը հայրենյաց սրբություններին, որով պայմանավորվում է մեր արժեքը որպես մարդ և որպես հայ: Աղոթենք, որ 2001 թվականին սկսված 1700-ամյակը ազգային-քրիստոնեական մեր կյանքում լինի սկիզբ, որ չունի վախճան: Աղոթախոս անցնեք կյանքի մեր ուղին, մեր հոգիներում վառ պահեք Լուսավորչի Կանթեղի լույսը, որ նոր ներշնչանքով ու սիրով դարձնի մեր հայացքը դեպի երկիրն Արարարի, դեպի Սուրբ Էջմիածին: Ուր էլ ապրենք, մենք բոլորս զավակներն ենք նույն ժողովրդի, հայ Առաքելական մեկ Եկեղեցու: Ուր էլ լինենք, պահենք մեր հավատարմությունը հայրենյաց սրբություններին, որով պայմանավորվում է մեր արժեքը որպես մարդ և որպես հայ: Աղոթենք, որ 2001

թվականին սկսված 1700-ամյակը ազգային-քրիստոնեական մեր կյանքում լինի սկիզբ, որ չունի վախճան:

(Նյու Յորքի «Սենթլ Փարկում» մաքուցված բացօթյա Հայրապետական Պարարագի ժամանակ ասված խոսքից,

27 մայիսի 2001 թ., «Էջմիածին», Ե, էջ 31-32)

Մայր Հայրենիքն ու Սուրբ Էջմիածինն այսօր Հայոց համազգային մկրտության ու հայաստանում քրիստոնեության պետական կրոն հռչակման 1700-ամյակի սրանցիկ խորհրդով իրենց սիրառար գիրկն են բացել ձեր առջև և համախմբել ձեզ նախնայաց սուրբ հողում՝ հայաստանի մարզերից ու աշխարհի քաղաքներ երկրներից: Դուք բոլորդ հարազատ որդիքն եք հինավուրց մեր ժողովրդի, որի հիշողությունը մարդկային քաղաքակրթության վաղնջական ժամանակները անընդմեջ արարումով կամրջում է 21-րդ դարի նոր այգաբացին: Փոքրաթիվ ժողովրդի մեծ ժառանգության տերերն եք դուք, սիրելիներ: Մեր հողը մշակվել ու մարդուն արդյունք է տվել դեռևս քարե գործիքներով և առաջին մեղրադեղ գործիքներով, ոռոգվել է պարմությանը հայրենի հնագույն ջրանցքներով: Ուր որ նայեք, հիշարարներ են հին ու նոր ժամանակներին ծանոթ անուններ՝ ավանդություններ ու հուշարձաններ: Դուք ժառանգել եք հարուստ լեզու, մարդկային հոգիներն ու փիեզերքի խորքերը բնոտ բազմազան մշակույթ: Այդ ժառանգության մեջ ամենամեծ զանձը, սիրելիներ, որ սրբորեն պահվել ու այսօր փոխանցվում ու վարաստվում է ձեզ, քրիստոնեական մեր հավատն է՝ մեծագույն շնորհը Աստծո, որ իմաստ է տվել մեր ժողովրդի կյանքին, նկարագրի՝ հայ էությանը, ու դարձել մեր գոյության խորհուրդը:

Ուխտավորի հուսառար հոգով ձեր քայլերը ուղղեք դեպի մեր սրբափայլները. հպվեք մեր նախնայաց աղոթքի ջերմությունը պահած քարերին հինավուրց եկեղեցիների, վանքերի ու խաչքարերի, զգացեք ձեր արմատները կենսունակ և փառաբանեք Աստծուն նույն սիրով ու հավատարմությամբ, ինչպես դարեր շարունակ մեր հայրերը, պապերն ու նախապապերը: Ծառն արմատով է ամուր և շինությունը՝ իր հիմքով, իսկ մարդն արժեքը՝ առ Աստված իր հավատով: Հորացեք հավատով, և թող ամենայն ձեր գործերը հավատով լինեն ու ծառայեն Բարուն, հույսի ու սիրո արգասավորմանը աշխարհում, մեր անկախ ու ազատ Հայրենիքում, աշխարհապիտո մեր ժողովրդի կյանքում:

(Երիտասարդական ուխտագնացության առիթով ասված խոսքից,
15 հունիսի 2001 թ., «Էջմիածին», Զ-Է, էջ 10-11)